

EEN POOLSE TANKSCHUTTER OP WEG NAAR BRABANT

De Pool K. Matejczyk kwam met veel geluk de oorlog door, al zegt hij het zelf. Als tankschutter in het Poolse leger keek hij meermalen de dood recht in de ogen. Na de oorlog bleef hij in het Nederlandse Dongen hangen. Een Pool op weg naar Brabant.

'In de slag is je hoofd leeg van gedachten'

Matejczyk en een kameraad. Augustus 1944 aan het Franse front. Drie dagen vrij na de Slag om Normandië.

Matejczyk: 'Ik heb veel geluk gehad in de oorlog. Regelmatig keek ik de dood in de ogen, maar mocht toch nog door van mijn beschermengel. Misschien dat het een compensatie voor mijn jeugd in Polen was, die was niet zo gelukkig. Al onthoud je achteraf natuurlijk alleen de goede dingen. In 1922, ik was anderhalf jaar oud, stierf mijn vader, in 1928 mijn moeder. Mijn jeugd is een zwerftocht geweest van voogd naar oom naar voogd. Op mijn zestiende jaar ging ik aan het werk in de steenfabriek. Man, wat voelde ik me een piet toen ik mijn eerste weekloon kon ophalen.

De oorlog kwam niet onverwacht; iedereen wist dat het zou gebeuren. Ik was ingedeeld bij een para-militaire eenheid en werd opgeroepen toen de oorlog echt begon. Ik moest per trein naar Oost-Polen, en die reis heeft me meer aangegrepen dan wat ook. De vluchtelingen, de dode moeders met kinderen langs de weg, de chaos en de bombardementen. De hele dag waren er Duitse vliegtuigen in de lucht, de hele dag vielen er bommen. Elke dag begon hetzelfde: in de loop van de ochtend trok de mist op, en dan zag je de verschrikkingen. Dat mooie weer duurde de hele maand september.

Op 17 september vielen ook de Russen ons land binnen. De commandant riep ons bij zich en zei ons de wapens weg te gooien en te vluchten. Dat deden we. Ik verstopte me met een maat op de hooizolder van een boerderij, waar we het een paar maanden wisten uit te houden. De boer wist ervan en voorzag ons van eten en drinken. Kort voor kerst besloot ik naar huis te gaan, maar daar werd ik opgewacht door de Duitsers en doorgestuurd naar Griebenau, waar we op een boerderij dwangarbeid moesten doen, elke ochtend om vier uur uit bed om de koeien te melken.' ▶

Genoeg

'In het late voorjaar van 1942 had ik er genoeg van; ik ontsnapte van de boerderij. Niet erg moeilijk, er was niet zo heel veel bewaking. Ik vluchtte naar Noord-Afrika, dat door de geallieerden was bezet. Vijf lange maanden was ik onderweg, dwars door Europa. Een wijnboerderij ten zuiden van Algiers, Saint Léon geheten, was het verzamelpunt van alle Polen die naar Engeland wilden, om daar dienst te nemen in het Poolse leger. Van daaruit ging het naar Gibraltar en met een groot troepenkonvooi naar Schotland. Het schip was geen pretje: minstens twee keer per dag was er alarm, waardoor iedereen in reddingsvest naar de sloepen moest rennen. Toch was de sfeer niet gespannen; we konden een beetje kaarten en er was voldoende thee in de kantine.

In juli 1943 ging het zo naar Schotland. Daar werd ik uiteindelijk ingedeeld bij het Eerste Tankregiment van de Eerste Poolse Pantserdivisie. De oefeningen duurden tot en met april 1944, daarna ging het naar Zuid-

'In de slag is je hoofd leeg van gedachten'

Engeland. Aan D-Day hebben we niet deelgenomen, ons regiment vertrok op 1 augustus naar Normandië, waar we zuidelijk van Caen aan land werden gezet. Op 7 augustus begonnen we de slag om Normandië.

Ons regiment bestond uit vijf pelotons, met in totaal zestien tanks. Het was heel heet in Normandië, een hitte die door de tank gierde en bleef hangen. We zaten met vijf man in zo'n Sherman Firefly: een commandant, een schutter, een radiografist, een chauffeur en een hulp-chauffeur. In de vroege ochtenduren maakte je een thermosfles vol thee, waar je de hele dag mee moest doen. Op de tweede aanvalsdag schoten de Duitsers onze tank in brand. Iedereen sprong eruit, maar niet zonder kleerscheuren; de radiografist verloor zijn voet bij de aanval. Een dag later stonden we met een andere tank weer in de frontlinie.

Er waren ook heel zakelijke dingen. Als je je behoefte moest doen, dan moest je gebruik maken van een rustpunt in de gevechten. Dan sprong je de tank uit, deed wat je moest doen, en keerde zo snel mogelijk terug. Het was natuurlijk niet de hele dag schieten. Ik had in totaal ongeveer 45 granaten, waar ik de hele dag mee moest doen. Soms schoot je wel twee uur niet. Het was spannend, als schutter. Je kijkt door je telescoop en denkt de hele tijd dat je wat ziet bewegen.

Dan kijk je weer, beweegt er echt iets? Dan schiet je. Jij moet als eerste schieten. Zo is je hoofd leeg van gedachten en vol van bewegende struiken en bomen. Als je door je granaten heen bent, laat de commandant de tank terugtrekken.'

Terug

'Na de slag om Normandië trokken we vechter verder door Frankrijk en België. Op 19 september was ik voor het eerst in Nederland, Zeeuws-Vlaanderen. We waren als verkenners vooruit gestuurd en moesten op zeker moment terugkeren naar de eenheid. Dat was erg: de mensen vierden al feest, voelden zich al bevrijd en zagen plotseling die Poolse tank weer teruggaan. Dat was een teleurstelling voor hen, maar ook voor ons: wij voelden ons bevrijder-maar-niet-heus. Het kwam de dagen erna gelukkig toch nog goed. En vervolgens ging het op naar Brabant. Via Turnhout kwamen we in Baarle-Nassau. Daar werden zware gevechten gevoerd, verschillende plaatsen moesten we meermalen bevrijden.

Rond de vierde oktober wordt het cruciaal. We rijden over een smalle boerenweg, zo'n pad waarop je niet naar links of naar rechts kunt. Plotseling klinkt er een salvo. Ik kijk door de telescoop recht op een groep Duitsers. We zitten midden tussen de stellingen van Duitse infanteristen. De commandant gooit links en rechts granaten op de Duitsers. En weer komt er een salvo geweervuur, het glas van de telescoop spat kapot, ik bloed. Dan kijk ik omhoog in de koepel van de tank, waar de commandant zit. Op hetzelfde moment valt hij achteruit, op z'n rug: dwars door de kop geschoten. Z'n hersens komen door z'n neus en z'n oogkas naar buiten.

Maar we hebben geen tijd, het schieten van de vijand houdt aan. Daar staan we dan: draaien kunnen we niet, daarvoor is de weg te smal. Eerst schiet ik nog een granaat af om de Duitsers

Matejczyk als jong Poolse huzaar, 1944.

Foto: Brouns & Pevnik

Definitief omgevormd tot Brabander.

'Er is geen verschil meer tussen Polen en Nederlanders.'

even bezig te houden en dan gaan we zo snel mogelijk recht achteruit. Op een akkertje kunnen we rechtsomkeert maken. De commandant krijgt langs de weg een voorlopig graf, met zijn papieren in een blikken sigaretendoosje onder zijn helm bovenop het graf. "Die halen ze later wel op," zeg ik tegen mijn kameraden. Later horen we wat er daarna op dat weggetje gebeurd is. Een tweede tank van ons regiment is in de richting van de Duitse stellingen gereden en heeft een voltreffer gekregen. De schutter was op slag dood, de chauffeur verloor zijn beide benen.

De volgende dag hebben we nog maar negen tanks die geschikt zijn om te vechten. Om half tien in de ochtend komt er een tegenaanval van de Duitsers vanuit Alphen op onze stellingen in Baarle-Nassau. Vijf tanks worden vernietigd. Mijn tank is daar niet bij - weer een gelukkig moment. Ach, mijn geluk: later rij ik bij

de bevrijding van Geertvliedberg dwars door een mijneveld zonder gevolgen en zie nog vaker een beschermengel op de telescoop zitten. Het was mijn tijd gewoon nog niet. Zo eindigt de oorlog: we crossen met het regiment dwars door Nederland, de Duitsers achterna en horen op 4 mei 's avonds, we zijn dan al in Wilhelmshafen, dat de nazi's zullen capituleren."

Monteur

'Na de oorlog kom ik automatisch bij het Britse bezettingsleger en blijf daar tot de divisie eind 1946 wordt ontbonden. Daar sta ik dan: wat nu? Iedere Pool probeert terug te keren in het burgerleven, maar weet ook dat dit in Polen niet kan. In de militaire werkplaats heb ik voor monteur geleerd, en dat ga ik maar doen. In de oorlog was ik vriendelijk ontvangen in Dongen, bij Breda, dus ga ik daar maar naar toe. En zo is het allemaal

begonnen, het burgerleven.

In 1948 leerde ik er mijn vrouw kennen, in '50 zijn we getrouwd. Er kwamen twee kinderen en ik opende in 1954 mijn eigen garagebedrijf. De firma die nu nog door mijn zoon wordt geleid. Het ging allemaal eenvoudig. "Jullie moeten je wel aanpassen," zeiden de mensen in mijn omgeving toen ik eind 1946 in Dongen bleef hangen als monteur. Potverdikke, dacht ik, maar hoe dan? We dragen dezelfde kleren, hebben hetzelfde geloof, gaan naar dezelfde kerk. Er is geen verschil tussen de Pool en de Nederlander. En nu al helemaal niet meer: de mensen zijn geïntegreerd en hebben banen in alle lagen van de bevolking. Ze zijn alleen nog te herkennen aan hun achternaam. Natuurlijk, ik voel me Nederlander. Ik heb wat dat betreft nooit moeite gekend. Geluk gehad, ja.' **R**

ANDRÉ PITSEMA